

TALABALARDAGI BADIY QADRIYATLARGA BO'LGAN QIZIQISHLARNI ESTETIK EHTIYOJLARI

F. Hasanova¹

(Ilmiy rahbar: Yo'ldosheva S.T., SamDCHTI o'qituvchisi)

Annotatsiya:

Ushbu maqolada badiiy qadriyatlar haqida, talabalarda badiiy qadriyatlarga bo'lgan qiziqishlarni estetik ehtiyojlari xususida so'z yuritilgan. Badiiy qadriyatlarni talabalar orasida ommalashtirish haqida ayrim mulohazalar bildirilgan.

Kalit so'zlar: qadriyat, ta'lim va tarbiya uyg'unligi, estetika, ommalashtirish, ehtiyoj, badiiy adabiyot, san'at va madaniyat.

doi: <https://doi.org/10.2024/tgp37481>

Badiiy qadriyat muayyan qadriyat mezonlari talablariga javob beruvchi san'at asaridir.

Badiiy qadriyatlar, umumiy ravishda, san'atning estetik qiyofasini, tajribalarini va insonning ruhiy va jismoniy hissiyotlarini ifodalashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan asoslardir. Bu qadriyatlar, adabiyot, rasm, musiqa, teatr va boshqa san'at shakllari kabi turli sohalarda amalga oshiriladi.

Badiiy qadriyatlarning asosiy omili, estetik qoniqishlar va tajriba oqibatlarini orqali insonlarda o'ziga xos hissiyotlarni uyg'otishdir. Badiiy qadriyatlar arqoniga asoslangan san'at asarlari o'zining shakl, rang, ovoz, intizom va boshqa komponentlarini birlashtirib, insonlarda estetik qoniqishlar, xayollar, fikrlar va hissiyotlarni uyg'otadi.

Talabalarni badiiy qadriyatlar asosida ma'naviy-estetik rivojlantirish – bu estetik his tuyg'uni ya'ni, san'atning yuqori darajadagi badiiy asarining emotsional-hissiy idrok etilishini shakllantirish, rivojlantirish, qanoatlantirish jarayoni. Bu badiiy-estetik bilim, tushuncha va g'oyalarga, badiiy asarga qadriyatli: badiiy- munosabat asarni o'rganish, mulohaza qilish, tushinishga, bu jarayonga intellektual-ijodiy yondashish, paydo bo'lgan badiiy-estetik bilimlarni namoyon qilish, badiiy asarga munosabatni shakllantirish, shaxsning badiiy- estetik sifatlarini shakllantirishdir.

Talabalarni ma'naviy-estetik rivojlantirishda o'zbek xalqi va ajdodlarining o'tmishdagi badiiy madaniyati – namunalaridan foydalanish, shu jumladan, miniatyuralar, an'anaviy me'morchilik, bezak san'ati, kitob bezatish, folklor, she'riyat - ota-bobolarimiz san'atining yuksak ma'naviy-estetik, estetik-ma'rifiy qadriyatlarining, kuchli salohiyati va yorqin milliy sifatleri bilan tanishtirish jarayonlari tushuniladi. Bu jarayonda:

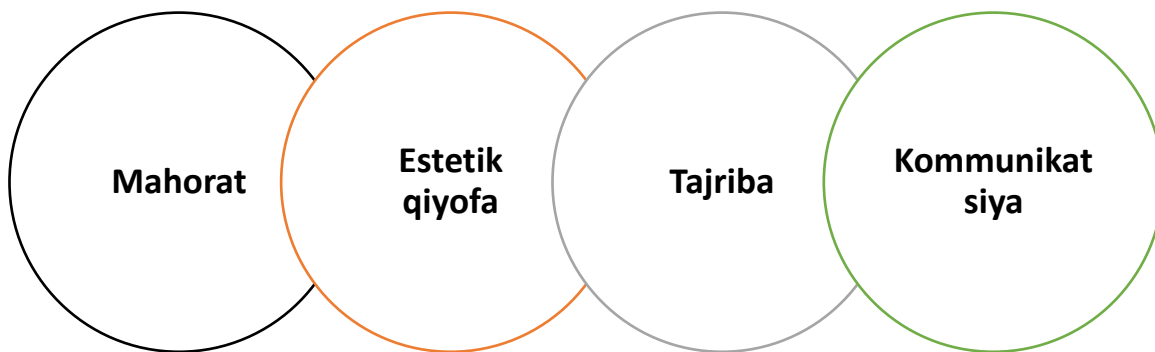
- hissiyotlarni shakllantirish - estetik (hayratlanish, quvonch, zavqlanish, mamnuniyat, ma'naviy farovonlik), milliy g'urur tuyg'usi, milliy o'zlikni anglash (san'at asarlarini hissiy-idrok etish bilan);

- o'zbek xalqining badiiy merosining ko'plab "abadiy qadriyatlari"ni- hissiy, intellektual-ijodiy, mantiqiy-kognitiv, badiiy-tahliliy (berilgan algoritmlarga muvofiq) idrok etish;

¹ Hasanova Feruza, SamDCHTI talabasi

- o'zbek xalqining boy milliy-madaniy merosi xazinasiga o'zining hissiy-estetik va qadriyatli munosabatni aniqlash muhimdir.

Badiiy qadriyatlarning asosiy xususiyatlari sifatida quyidagilarni sanash mumkin:

Badiiy qadriyatlar adabiyotda majmualashtirilgan jumladan, san'atning boshqa sohalarida ham muhim ahamiyatga ega. Ular insonlarda estetik qoniqishlarni oshirish, ma'naviy hissiyotlarni uyg'otish va muloqot o'rnida muhim vazifalarni bajaradi.

Badiiy qadriyatlar, san'atning boshqa sohalarida ham o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Quyidagi sohalarida badiiy qadriyatlar bilan ifodalangan san'at shakllarini ko'rish mumkin:

1. Rasm: Rassomlikda badiiy qadriyatlar, ranglar, shakllar, nuqtalar, chizgilar va boshqa tasviriy elementlarni muvaffaqiyatli birlashtirish orqali ifodalangan bo'lishi kerak. Rassomlikda estetik qoniqishlar, kompozitsiya, o'zgarmas va o'zgarmagan chizgilar, nuqtalar va o'zgarmas ranglar keng qo'llaniladi.

2. Musiqqa: Musiqada badiiy qadriyatlar, musiqiy tarkib, ijrochining intonatsiyasi, qo'llanilayotgan musiqiy vositalar, harmoniya va ritmning estetik qoniqishlarini ifodalaydi. Musiqada badiiy qadriyatlar, ijrochining o'zining shaxsiylik va interpretatsiyasini ham o'z ichiga oladi.

3. Teatr: Teatrda badiiy qadriyatlar, dramatik ijro, aktyorlik, dekoratsiya, kostyum va boshqa teatr elementlari orqali ifodalangan bo'lishi kerak. Aktyorlar o'zlarini badiiy qadriyatlar asosida ifoda qilish, ma'naviy tajribalarni ko'rsatish va ko'ngil ochar bo'lish uchun ulardan foydalanishadi.

4. Kinematografiya: Kinematografiyada badiiy qadriyatlar, kino rejissurasi, montaj, rassomlik, ranglar, musiqa va boshqa texnik elementlarni birlashtirish orqali ifodalangan bo'lishi kerak. Badiiy qadriyatlar, kino asarini estetik qo'shiqlar bilan to'ldirish va muallifning fikrlarini va hissiyotlarini ko'rsatishga yordam beradi.

5. Arxitektura: Arxitekturada badiiy qadriyatlar, bino shakli, boshqa texnik elementlar, materiallar va o'zining estetik qoniqishlarini ifodalaydi. Badiiy qadriyatlar, binoning o'ziga xos tarzini, uning tashqi va ichki dizaynini va insonlarda uyg'otishi kerak bo'lgan hissiyotlarni ko'rsatishda ishlatiladi.

Talabalarning badiiy qadriyalarga estetik ehtiyoji, ularning ruhiy va jismoniy xotirjamliklari, shaxsiy rivojlanishi va o'ziga ishonchli his qilishi uchun muhimdir. Estetika, insonning badiiy rivojlanishi, g'oyaviy qobiliyatlarini oshirish va o'zini yaxshi his qilish imkonini beradi. Bunda badiiy qadriyalar, jismoniy ko'rinish, kasalliklardan xoli bo'lish, sport faoliyati bilan shug'ullanish, yaxshi taomlanish va boshqalar kabi ko'plab faktorlarni o'z ichiga oladi.

Estetik ehtiyoj, har bir insonning shaxsiy ehtiyojlari va o'zining jismoniy qobiliyatlariga bog'liq bo'lishi mumkin. Badiiy qadriyalar, shakl, og'irligi, ko'rinish, rang va boshqalar kabi jismoniy tafsilotlardan iborat bo'lib, badiiy ko'rinishning shaxsiy ta'sirini ta'minlaydi. Bu esa o'ziga ishonchli bo'lish va o'zining g'oyaviy qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

Talabalarning estetik ehtiyoqlari va badiiy qadriyalarga e'tibor berishi, ularga o'zining o'ziga ishonchi va o'zini qoniqishini his qilishini oshirishda yordam berishi mumkin. Bu, o'zlarini go'zallashtirish, o'ziga ishonish va o'zlarining ruhiy tinchliklarini oshirish orqali ruhni va jismoniy holatlarini yaxshilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Karimov I.A Ma'naviy yuksalish yo'lida. T., «O'zbekiston» 1998. - 78 b.
- [2]. Aliev A. Ma'naviyat, qadriyat va badiiyat.-T.: Akademiya, 2000. - 631b.
- [3]. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. Toshkent: 2000 y.
- [4]. Vatan tuyg'usi. A.Ibrohimov, X.Sultonov, N.Jo.,rayev, Toshkent: 1996 y. 4
- [5]. Boltakulova G. *Temporality and its Peculiarities in the Structure of English Sentences //Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach.* - 2016. - C. 71.
- [6]. Farruxovna B. G. *Linguistic Methods in Sentence Analysis //Journal of Pedagogical Inventions and Practices.* - 2022. - T. 13. - C. 54-56.

- [7]. Abdullayev A. *Methodological approaches in teaching English language* // *Академические исследования в современной науке*. – 2023. – Т. 2. – №. 26. – С. 5-8.
- [8]. Абдуллаев А. А. *Contents of linguopoetic analysis of artistic text* // *международный журнал искусство слова*. – 2023. – Т. 6. – №. 5.
- [9]. Axtamova, F., & Yarqulova, D. (2023). *Exploring the key features of four learning styles: a guide to personalized education*. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(21), 27–30.
- [10]. Abdirakhimovna M. Z. et al. *The Importance of Using Games in Teaching English to Primary Classes*. – 2023.
- [11]. Мафтуна И. Х. *Teaching interactive ways of conducting research to the students of higher education* // *Международный журнал искусство слова*. – 2023. – Т. 6. – №. 1.
- [12]. Alisherovna M. N. *On the Comparative Study of Phraseology at the Present Stage* // *Central Asian Journal of Mathematical Theory and Computer Sciences*. – 2021. – Т. 2. – №. 9. – С. 4-8.
- [13]. Furkatovna S. Y. *Algorithm and peculiarities of types of assessment and their impact on students' academic achievements* // *Journal of Intellectual Property and Human Rights*. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 81-84.
- [14]. Xaydarovna X. Z. *Means of correlation among sentences as a complex syntactic whole* // *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 440-443.
- [15]. Yuldasheva S. *Interactive Methods of Teaching Children and Its Theoretical Basis and Personal and Professional Development of a Teacher* // *International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology (IJRASET)*. – 2021. – 2021.
- [16]. Oktamovich E. Q., Tashkulovna Y. S. *Types of person-centered learning technologies and innovative forms, methods and tools* // *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*. – 2021. – Т. 11. – №. 11. – С. 197-199
- [17]. Mukhsinov B., Yuldasheva S. Jamila Musaeva *International journal of advanced science and technology* vol. 29, no. 5,(2020) //issn. – 2005. – Т. 4238. – С. 1922-1926.